

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: *DUMINEC'A.*

PREȚIULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a:

Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.

PREȚIULU INSERTIUNILORU:

Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.; si mai sus 5 fl. v. a.

Correspondentiele se se adreseze Redactiunei

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Er banii de prenumeratiune la

TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.

Congresulu nationalu bisericescu.

Siedinti'a X., tienuta la 11/23 Octomvre.

Siedinti'a se deschide la 10 óre antemeridiane.

Protocolulu siedintiei a IX nefind gata, autentizarea lui se amána.

La ordinea dilei urmédia continuarea raportului comisiunei organizátore.

Cetindu-se a III-a óra regulamentulu de procedura la alegerea duputatiloru pentru congresulu national bisericescu conform regulamentulu afaceriloru interne §. 39. la propunerea comisiunei prin referentulu seu Parteniu Cosma congresulu decide:

Regulamentulu de procedura la alegerea duputatiloru pentru congresulu nationalu bisericescu in stilisarea sa finala se primesce si se alatura in tecstu autenticu la acest protocolu sub litera. . .

Tot aceeasi comisiune, relativ la modificarea regulamentulu afaceriloru interne congresuale in cestiunea diurnelor si speselor de caletorie a duputatiloru raportéza urmatórele:

Comisiunea organizátore aderand la vederile consistoriului metropolitanu in raportulu generalu plenariu prin cuvintele „In legatura cu acésta regulare marítulu congresu va reflectá si la eventuala modificare a §-lui 59 al. 2 din regulamentulu afaceriloru sale interne, care norméza spelele de caletorie a duputatiloru congresuali“ afla si ea, ca interesulu fonduriloru eparchiale, cari acoperu spelele congresului, reclama a se tiené cont de eftinirea caletoriei pe calea ferata.

Considerand inse, ca spelele de caletorie normate in regulamentu cu 7 cr. de kilometru in fapta serveau si dreptu acoperirea speselor de cuartiru a duputatiloru esterni, ca nici in viitoriu se nu aiba deputatii perdere efectiva cu intretinerea in Sibiiu pe timpulu congresului, tienend cont de referintiele locali de traiu, comisiunea crede, ca este just, ca reducendu-se spelele in mod considerabilu se se urce

diurnulu dela 4 la 5 fl.; din aceste considerari face urmatóre propunere:

1. In alinea a §-lui 59 din regulamentulu afaceriloru interne congresuale, dupa tectulu „Deputatiloru congresuali compet diurne pe timpulu congresului“ se intercaléza cuvintele: „si pe dóue dile de caletorie.“

2. Alinea a dóu'a se scóte din valóre si se inlocuesce cu „diurnulu este 5 fl. v. a., ér dreptu spele de caletorie i se rebonifica deputatulu sum'a ce se platesce pe calea ferata clas'a I-a trenulu acceleratu; pe calea liniei inse, cari n'au prima, se rebonifica spelele clasei a II-a; ér unde nu este trenu acceleratu, spelele trenulu de persóne, dela locuinti'a deputatulu pana la Sibiiu si indaraptu. — „Er daca intre locninti'a deputatulu si Sibiiu nu este legatura directa cu calea ferata in acelasi cas, pentru distanti'a pana la Sibiiu, respective pana la cea mai deaprópe statiune a caii ferate tour si retour ii compete deputatulu câte 7 cr. de kilometru.“

Deputatulu Nicolau Zigre din considerare de economisare, precum si din considerare ca bugetulu nu se póte urcá, propune, ér congresulu decide: propunerea comisiunei se primesce cu modificarea, ca diurnulu se remana 4 fl. precum este normatu in regulamentulu afaceriloru interne § 59 avend a se computá si pe dóue dile de caletorie.

Primindu-se propunerea de sub Nrulu precedent tot acéa-si comisiune organizátore, in scopulu de a se face economia contemplata la fondurile eparchiale si in anulu curentu — propune, ér deputatii presenti cu unanimitate admit petrecerea la protocolu a urmatórei dechiaratiuni:

Desi conclusulu precedentu in sensulu §-ului 60 din regulamntu, numai la sesiunea urmatóre va intrá in viétia, deputatii congresuali in unanimitate declara, ca in interesulu fonduriloru eparchiale se invoesc, ca diurnele si spelele lor de caletorie pentru sesiunea presenta congresuala se li se respunda in sensul conclusulu amintitu.

Comisiunea financiara referitoriu la raportulu consistoriului metropolitanu cá senatu episcopescu, in caus'a elaborarii unui proiectu de litere fundationale pentru fondulu celoru dóue eparchii infintiande, prin referentulu seu Dr. Ioan Mihu propune, ér congresulu decide :

Deóre-ce fondulu celoru dóue eparchii infintiande nu forméza o avere a metropoliei cá atare si nu are nici menirea a remané pentru vecie in administrarea organeloru metropolitane, congresulu absta dela insarcinarea data prin conclusulu seu de Nr. 165 din 1886, avend a se administrá fondulu de sub intrebare si mai departe conform normeloru regulamentulu pentru administrarea fonduriloru si fundatiuniloru metropoliei votatu in anulu 1888.

Referitoriu la raportulu consistoriului metropolitanu din siedinti'a plenara tienuta la 27 Septemvre 1891 Nrulu 239 M. prin care se promovéza la congresu cererea consistoriului eparchialu din Caransebesiu in obiectulu acoperirii speselor recerute pentru sustinerea cancelariei metropolitane si pentru solvirea diurneloru deputatiloru congresuali in proportiune cu numerulu sufleteloru, sau starea fonduriloru singurateceloru eparchii, comisiunea propune :

In considerare ca sum'a anuala, cu care concurg singuratecele eparchii la sustinerea organeloru metropolitane pentru periodulu ce urméza, sunt reduce la sum'a de 408 fl., si ca dupa starea actuala a fonduriloru metropolitane se póte sperá, ca in viitoriu acésta suma se va reduce si mai tare, eventualu nici nu se va mai reflecta la ea ;

in considerare ca eparchi'a Caransebesiului in congresu si in consistoriulu metropolitanu este egal representata cu celelalte eparchii, propune ér congresulu primesce : — cererea consistoriului eparchialu din Caransebesiu nu se incuviintiéza.

Referitoriu la raportulu consistoriului metropolitanu dto 28 Septemvre 1891, in caus'a intregirii respective modificarii unoru dispositiuni din regulamentulu pentru administrarea fonduriloru metropoliei, votatu in anulu 1888, comisiunea financiara prin referentulu seu Dr. Ioan Mihu propune :

Intru completarea dispositiuniloru cuprinse in § 49 alu regulamentulu pentru administrarea fonduriloru metropoliei votatu in mod provisoriu in anulu 1888 incát pentru viitoriu se anuntia dreptu norma directiva, ca raspunderea solidara a personalulu dela cassa se estinde si la acele daune cari s'ar nasce din neglijarea aceloru perderi cari prin dispositiunile §-lui 54 alu acelui regulamentu sunt puse in sarcin'a singuraticiloru functionari in deosebi.

Dupa o desbatere mai indelungata la contra propunerea facuta de deputatulu Parteniu Cosma, congresulu decide :

Obiectulu se ia dela ordinea dilei, indrumandu-se comisiunea financiara, cá se vina cu propunere meritorie pentru modificarea regulamentulu, pentru

administrarea si manipularea fonduriloru si fundatiuniloru metropoliei astfelu, cá in viitoriu ambii functionari de cassa se fie solidaru respundietori pentru averea administrata de densii.

Referitoriu la rapórtele consistoriului metropolitanu cá senatu episcopescu, prin cari se presentéza ratiociniile fonduriloru metropolitane incheiate pe anii 1888, 1889 si 1890 ;

comisiunea — in considerare, ca lips'a de 184 fl. 6 cr., (positiunile 29 si 39 la perceptele si positiunea 5 la erogatele ratiociniului 1890) urmata la fondulu celoru dóue eparchii infintiande, prin intrelasarea schimbarei unoru cupóne la timpul scadearei lor, nu se au causatu prin fapte in adins ;

in considerare la bunele servicii cari le-au facutu bisericei timpu indelungatu reposatulu controloru la cass'a metropoliei Elia Macelariu, carele in prim'a linie ar trebui se respunda pentru lips'a din cestiune ;

In considerare ca dispositiile regulamentulu pentru administarea fonduriloru metropoliei cuprinse in §§-fi 49 si 54, incát pentru trecutu nu au fost destulu de lamurite in ceea ce privesce raspunderea solidara a cassariului si controlorulu dela cass'a metropoliei, — propune :

Congresulu luandu actu despre lips'a de 184 fl. 6 cr., din consideratele de mai sus absta dela restituirea acestei sume prin functionarii cassei ; ér ratiociniile fonduriloru metropolitane, anume alu cassei domestice, ale fondului generalu si congresualu, apoi ratiociniile fondului celoru dóue eparchii infintiande si alu fondului pentru monumentulu „Siaguna“ incheiate pentru anii 1888, si 1889 si 1890 aflate altcum esacte si in conformitate cu cartile principale si documentele justificative referitóre la acele se apróba. In urmarea acesteia senatulu episcopescu alu consistoriului metropolitanu si functionariloru cassei li se da absolutoriu pentru gestiunea lor din anii 1888, 1889 si 1890.

La contra propunerea facuta de deputatulu Parteniu Cosma ;

Partea prima a propunerii comisiunei cu privire la sum'a de 148 fl. 6 cr., care din gresial'a fostulu controloru lipsesce din fondulu celoru dóue eparchii — nu se primesce, ci se indruma consistoriulu metropolitanu, cá se se ingrijésca de restituirea acelei daune. Absolutoriulu cu privire la acésta suma se tiene in suspensu pana la presentarea raportulu metropolitanu despre esecutarea acestui concludu.

Comisiunea petitionara prin referentele seu Ioan E. Tieran raportéza asupra remostratiunei respective apelatei lui Dimitriu Muntean si consotii credinciosi gr. or. rom. din Costeiu-mare, prin avocatulu Dr. Georgiu Dobrin, contra procedurii la alegerea de parochu de acolo, si rugarea de a se anulá alegerea seversita la 24 Februaru 1891. — Se transpune consistoriulu metropolitanu spre competentu afacere.

Rugarea parochului Ioan Andreiu din Rachisiu pentru de a fi absolvatu de tacs'a apelatorica de 20 fl. si restituirea apelatiunei sale contra alegerii de protopresviteru in tractulu Ungurasiuiui — se transpune consistoriului metropolitanu spre competenta afacere.

Rugarea lui Ioan Pentii'a din Racasdia, in care se plânge contra nedreptatii ce sustiene a-i se fi facutu de protopresbiterii din Oravitia si Biserica-Alba cât si de consistoriulu eparchialu din Caransebesiu in caus'a procesului seu divortialu fara inse a aretá in ce se cuprindu acele nedreptati si care li este petitulu

la propunerea comisiunei petitionare, — se restituie petentului cu indrumare a-si precisá petitul si apoi a se adresá forului competente, consistoriului eparchialu din Caransebesiu, eventualu consistoriului metropolitanu.

Rugarea invetiatoriului Ioan Simu din Resitiamontana pentru regularea salariului seu, — considerandu ca petentulu si la congresulu din 1888 a adresat o rugare in acésta cauza, care rugare sub Nrulu pros. 182 din anulu 1888 s'a transpusu consistoriului eparchialu din Caransebesiu, dar acesta dupa cum afirma petentulu n'ar fi dispusu nimicu pana acum, la propunerea comisiunei petitionare, — se transpune consistoriului metropolitanu spre competenta afacere.

Petitiunea locuitorloru romani gr. or. din Heriacova in caus'a primirei loru in sinulu bisericeii, respective in sinulu metropoliei nóstre gr. or. romane

la propunerea comisiunei. — se transpune consistoriului eparchialu din Arad cu indrumarea, ca in contielegere cu delegatiunea congresuala se intreprinda pasii necesari pentru implinirea dorintiei petentiloru.

Plansórea comitetului parochialu din Remetea contra capului diecesei si a consistoriului din Arad,

la propunerea comisiunei, — se transpune consistoriului metropolitanu, spre a decide in cerculu seu de activitate.

Petitiunea parochului Teodor Pop din Bucerdea vinósa pentru comentarea §-ului 6 din statutulu organicu — Se restituie petentului ca una carea n'a intratu pe calea foruriloru competente bisericesci.

Memorandulu preotimei, castrense gr. or. rom. ces. si reg. din armat'a regulata austro-ungara, pentru a staruí la locurile competente pentru regularea starei lor, respective pentru egal'a indreptatire cu clerulu militarulu alu altoru confesiuni

La propunerea comisiunei petitionare, — In necsu cu conclusulu congresualu din 1888 Nr. pros. 151 se transpune consistoriului metropolitanu spre a urmá in intielesulu aceluiasi conclusu.

Petitiunea preotului Teodor Lungu din Marisiel pentru a i se dá competintiele parochiale ce nu le primesce,

La propunerea comisiunei, — Se transpune consistoriului metropolitanu spre competenta afacere.

Rugarea comitetului parochialu gr. or. rom. din Resinari, pentru de a se interpretá §. 19 din statut. org. daca casulu de rudenie are a se aplicá si la preoti cá membrii naturali ai comitetului parochialu — Se restituie cá una, carea n'a intratu pe calea foruriloru competente bisericesci.

Fiind timpul inaintat, presidiulu anuntia siedinti'a procsima tot pe astadi la 4 óre dupa amédiadi, punend la ordinea dilei continuarea rapórteloru si cu acestea siedinti'a se incheia.

Influinti'a crestinismului asupra civilizatiunei popóreloru.

(Continuare si fine.)

Religiunea crestina ne indémna mereu, cá se veneramu betranetiele, si nici odata se nu nesocotim pe inferiorii nostri. — Chiar in privinti'a vietii nóstre fisice ne prescrie receptele cele mai salutare pentru dilele grele si amare ale vietii nóstre trecetóre; Duminecile si serbatorile sunt pentru noi — bogati si saraci, stapani si servitori — totu atâtea momente de odihna si liniste, in cari ne putemu recreá si curatí trupurile muncite si obosite, cá totdeúua ele se póta fi acele vase curate si sfinite, in cari se strabata si se petréca pururea spiritulu celu sfântu alu Ddieirei.

Invetiaturile religiunii crestine ne indatoréza, cá se recunóscemu pe Dumnedieu de unu tata iubitoru alu tuturoru ómeniloru, de fiinti'a cea mai perfecta, si cá se cautamu mereu a ne apropiá tot mai mult de densulu. Ne asigura in judecat'a nóstra despre viéti'a vecinica, care se afla dincolo de mormentu, in carea, intocmindu-ne aici pe pamentu traiulu dupa prescriptiunile si invetiaturile Mantuitorului nostru, ne impartasimu pururea de fericirea cea mai deseversita. Éra omulu, nutritu de acésta credintia si sperantia, se nisuesce in tot cursulu vietii sale pamentesci, cá se sevirsiesca numai fapte bune si folositóre pentu societate si pentru neamulu omenescu. In urm'a acestoru convingeri, omulu póte se scie, ca bogatiile, sciintiele si invetiaturile, cu cari póte fi inzestratu aici pe pamentu, precum si multimea de virtuti, ce potu se-lu incoroneze, — nu-i pot aduce a de vera t'a fericire, fara de a fi traitu totdeúna conform legiloru marei invetiaturi crestine.

Viéti'a sociala si desvoltarea simtiului umanitaru numai in urm'a invetiaturiloru religiunii crestine putura se se avénte la inaltimea, unde se afla astadi. Numerósele macelariri din amfiteatrele celoru vechi, astadi nu mai sunt in mijloculu popóreloru crestine. Desele revolutiuni si detronari, ce bántue societatea omenésca, au mai disparutu deja din aren'a vietii sociale a omenirii; indelungatele si crâncenele resbóie, cari mistuescu atâtea vieti si averi, astadi s'au raritu, éra invingetorii au devenitu

tot mai umani fatia de cei invinsi; sclavi'a nu-'si mai póte astadi aflá locu in mijloculu lumii crestine, éra acolo, unde acésta nenorocita stare mai esista inca, i-se amelioréza sórtea din di in di. — In loculu acestora au inceputu de multu se in floréscă pacea, caritatea si iertarea injuriilor, fiindca lumea crestina recunósce adi mai multu cá ori-si-când, ca ómeni suntemu cu totii, ca si gresielile intre ómeni se intempla, si ca ómenii trebue se si-le ierte unii altora, precum si „Tatalu din ceriuri inca ni-le iérta tuturoră deopotriva, caci cu totii suntem fii unui'a si ai aceluiasi Parinte.“

Religiunea crestina a inradecinatú in sinulu omenirii principiile cele mari ale iubirii, libertatii, egalei indreptatiri si ale fratietatii între individi si între popóre intregi. Indemnulu spre acestea lu aflamu in sublim'a invetiatura a dragostei, care este cea mai adeverata, cea mai intima si cea mai inalta expresiune a crestinismului si garanti'a cea mai sigura pentru fericirea neamului omenescu.

Astadi chiar si facetorii de rele, aruncati între zidurile mucedite si intunecate ale temnieloru, inca se bucura de unu tractamentu mai blandu, mai uman. Acesti nenorociti si despretiuiti fii ai naturei, cáta vreme suferu acolo pedéps'a meritata, primescu instructii in diferite ramuri de industria, cá astfelu, scapandu odata din locurile loru de pocainta, se aiba si ei mijloculu si putinti'a, de a-si întocmi viéti'a într'unu modu mai demnu de chemarea omului.

Tot religiuna crestina ne imbarbatéza, se damu veseli din prisosulu nostru pentru ridicarea de asiediamente, pentru ingrijirea seraciloru si a bolnaviloru neputinciosi. — Multimea de institute educatóre, de fonduri pentru ajutorare si pentru intemeierea de biserici, manastiri, spitaluri si multe alte asiediaminte de caritate, ce se sporescu mereu prin tóte statele crestine, ne dovedescu, ca marea si neintrecut'a invetiatura a crestinismului a fostu o dispositiune dumnedieésca.

La ridicarea, impodobirea si inzestrarea acestoru asiediaminte, lucru firescu, totdeauna s'a cerutu si se cere ajutorulu architecturei, alu picturii, muziciei si alu poesiei...; éra in urm'a acestora tierile, neamurile crestine, atât in privinti'a materiala, cât si intelectuala se aventă treptatu la bunastare si in florire, la cultura si civilizatiune, pentru-ca tot in urm'a acestora incepu se stralucéscă in mijloculu crestiniloru — pe langa cei cu bunastare — totu felulu de capete luminate si artisti, cari, desí nu sunt tocmai mesiterii unoru inventiuni nóue si cu totul deosebite de ale lumii pagâne, — totusi ei punu bazele cele mai sigure pentru deseversirea culturii e s t e t i c e.

*

Tóte acestea impreuna tientescu numai si numai la in florirea si bunastarea omenirii, la propasirea si civilizarea tuturoru popóreloru.

Scim, cât de primitiva cât de neinsemnata érá la inceputu societatea omenéscă; astadi inse ne cuprinde mirarea, când o vedemu ajunsa la trépt'a, unde se afla. Ea numai cu timpulu, in decursulu vécuriloru a pututu se devina mare, se devina aceea, ce este astadi.

Ca societatea omenéscă inse se devina aceea, ce este astadi, — s'a cerutu desvoltarea individuala a omului insusi, desvoltarea vietii lui interióre, a facultatiloru, sentimentelor si ideilor lui, éra acésta, desvoltate odata, au produsu desvoltarea societatii; societatea, desvoltata ea insasi, a inceputu se desvólte, se ridice si se promoveze binele, folosulu si cultur'a omenirii. — Si aceste trei mari fase ale vietii omenesci, aduse la culmea desvoltarii loru, facu totdeauna civilizatiunea popóreloru.

Meditandu acum chiar si numai asupra acestoru putiene reflexiuni, — vedemu, ca crestinismulu chiar dela inceputu se observa cá unu firu rosiu prin tóte fasele si elementele de desvoltare, de cultura si de civilizatiune ale omenirii crestine.

In ori-ce timpu si in ori-ce tíera, religiunea crestina dela inceputulu seu a trebuitu deci se fie glorificata cá primul factoru si celu mai important intru civilizarea popóreloru.

Sciintiele, artele si ideile filosofice, tóte place-rile morale si intelectuale si-au reclamatú partearu loru din acésta gloria; inse tóte acéstea numai la indemnulu religiunii crestine, numai pe bazele si in directiunea indicata de religiunea crestina, numai in strinsa si nedeslipita unire cu dinsa au putut si pot se devina adeveratulu si binefacetorul isvoru, din care se adapa omenirea; numai astfelu potu ele se fie cu dreptu cuvântu considerate si judecate cá factori puternici si sanetosi, spre a 'influentiá in modulu celu mai binecuventatu asupra civilizatiunii omenesci. — „Astadi, — dicéndu cu Guizot, — civilizatiunea popóreloru, in urm'a mariloru influentie ale crestinismului, a intratu in adeverulu eternu, in planulu prevedintiei; ea merge dupa caile lui Dumnedieu, ea e principiulu rationalu alu superioritatii dumnediesci.“

Si óre se ne mai întrebamu inca, cum a ajunsu civilizatiunea la acésta marire?

Se consultamu atunci istori'a diferiteloru popóre din lumea acésta; se cercetamu tóte fasele, prin cari a trecutú lumea crestina si cea pagana din timpurile cele mai vechi pana in diu'a de astadi, si vom aflá, ca partea cea mai nediscutabila, cea mai valorósa in acésta isbanda marétiă i-se cuvina crestinismulu.

Câte si mai câte state si popóre pagâne au scapatatu si au disparutu chiaru cu totul de pe globulu paméntului, fiind-ca ele au fostu conduse atât in viéti'a loru familiara si sociala, cât si in statu de

nise principii nesanetóse, false si gresite, cari mai curendu sau mai tardiu, dara, in cele din urma, au trebuitu se le impinga la marginea prapastiei, la ruin'a cea mai deseversita!

Unde suntu astadi vechile popóre ale Asiei? Unde suntu Hunii, Tatarii, Gotii, Gepidii, Vandalii si altii? Unde suntu vechii Romani si Grecii de odinióra? — Dara se nu mergemu prea departe.

Avem inaintea nóstra unu exemplu viu in poporulu turcescu. Cine nu cunósce puterea cutropitóre de odinióra a acestui neamu de ómeni? cine nu scie, cáta spaima au bagat Turcii in lumea crestina din Europa, precând si-intindeau marginile imperatiei loru aici in mijloculu unei lumi culte si strabatute de ideile crestinismului, de invetiaturile cele sublime ale fiului dumnediescu? — Si cu tóte acestea, dilele maririi semilunei erau numerate, caci astadi neamulu turcescu decade mereu si piere vediendu cu ochii; éra despre o cultura adeverata, despre o adeverata civilisatiune — nici vorba nu póte se fie in mijloculu lui!

Si totu astfeliu s'a intemplantu si se intempla inca si cu alte popóre pagâne, fiindca le lipsesce adeverat'a basa solida, si trainica: principiile invetiaturii crestine, fara de cari omenirea nici odata nu póte se fie deseversita.

Si altfeliu nu se póte, pentru-ca, — accentuandu inc'odata, — intre diferitii factori, cari in diferite timpuri si la feliurite popóre au contribuitu la marirea civilisatiunii, — cá celu mai insemnatu ni-se presenta de siguru crestinismulu; caci, precum putemu vedé din bogatele lui influentie asupra civilisatiunii, numai densulu a pututu s'ó duca pe calea cea drépta, sanetósá si sigura, cá lumea de astadi se póta vorbí de dinsa cu atáta mândria.

Si viitorulu inca va aretá, ca o adeverata si deseversita civilisatiune nici odata nu se va puté inchipuí in lumea acésta, fara de intervenirea si fara de inflenti'a binecuventata a crestinismului.

Ioanu Brânda.

studentu in filosofia.

Sistemulu numeralu.

— Dupre mai multi autori. —

Numai arare-ori ne gândimu, din ce vlastariu fragedu cresce si se desvólta giganticulu stejaru! Numai daca resfoimu istori'a sciintieloru, aflam cât de primitiva este temeli'a creatiunei poternice a geniului omenescu. Se cautam originea unui ram alu sciintieloru matematice, adeca plasmuirea, asiediarea in ordine a „numerului“ si a celor patru operatiuni.

Numerulu a apartienutu celor mai dantaiu alcatuiri ale spiritului omenescu. Acésta ni-o dovedesce desvoltarea vietii spirituali a pruncului, viéti'a popóreloru selbatice, cari vietuescu in dilele nóstre, si in sfersitu istori'a limbei.

Atât la copii, cât si la unele popóre, indata-ce facu unu pasiu catra abstractiune: notiunea numeriloru mici se ivescu. Ba inca si la acele popóre selbatice, cari nici cá-s capace de abstractie, abunaóra la cei din Tiar'a de focu si la cei de prin Americ'a de nord, sau la Tasmani, cari nu-s in stare a face abstractie nici despre insusirile speciale ale lemnului, nici barem atât'a, cá se-si faca idee despre notiunea generala a „lemnului,“ notiunea numeriloru mai mici existe. Cea mai primitiva numerare a buchsmaniloru se marginesce la 2. Nici cei de prin Cap-Jorc nu potu independentu numerá mai departe, decát pana la 2, — la 3 dicu 2+1. Ei numera: 1=netat, 2=naes, 3=naes—netat, 4=naes—naes etc. Probabilu, cá la aceste popóre, carora abstracti a n'li-incape sub cáitia, nici numerulu nu este notiune abstracta. Alu 2-, 3-lea nu este alt-ceva, decát o icóna hotarita, sau o legatura de forma, pre care numai astfeliu avem se o intielegemu, cá esprima caracteristic'a speciala a unui lucru duplu sau triplu, si nu este atare semnu generalu, carele se determi-neze unu obiectu hotaritu. Cumcá numai unu astfeliu de sensu i-potemu aici atribuí numerului: probéza si examenarea limbei; insusi numeralele nu es-primu alteceva, decát atare lucru concretu. Asia sunt d. e. popóre, la cari 2 insemnéza haripi. La popórele, cari locuescu prin regiunile josnice dela Murray 5=ryup murnangin = una mana; 10=politiurnangin = dóue mani. Intr'o limba americana 11 insemnéza degetulu mare dela picioru, 20=eschimochi = om' (omulu cu tot cu mani si cu picióre.)

Din acestea vedem, cá notiunea numerului concretu si-are originea in isvóre fórte primitive. Spiritulu omenescu 'si-aduna mereu materii la marea sa alcatuire, si cât e de bine, daca cuprinsulu spiritului póte sè se desbaere de asprimea ce-lu léga de pamentu si i-pironesce haripile. Intr'adeveru trebuie se compatimimu pe acei nefericiti — sau dupa Rousseau pe acei norocosi — despre a căroru neputintia caletorii ni-facu descrieri atât de curióse. Despre unii (damarachi) Galton scrie, cá a tégui „in schimb“ numai asia s'a potutu cu dènsii, daca s'a platitu totulu separatu. Caletoriulu din cestiune, s'a 'ntemplantu, de a datu pentru dóue oi cu lána fina creatia patru saculeti de tutunu. Damaraculu se uita siovaindu-se dela un'a óie la alta, apoi privesce la saculeti cu tutunu. Ii gramadesce separatu, si apoi surprinsu obseráva, cá dupa-ce si-arunca ochii dela un'a óie la cei doi saculeti, apoi la cealalta óie, de unde éra si-intórce privirea la ceialalti doi saculeti si vede, cá are inca atât'a, cât ar fi trebuitu se capete atunci. In fine i-a datu inderetu tutunulu si un'a câte un'a a trebuitu se primésca oile dela densulu. Când sunt acesti ómeni ocupati cu numerarea, sevèrsiescu o munca enorma. Tóte vènele de pre frunte ni-arata osteneal'a, pricinuita de acésta opintire.

Când vinde de pilda unu bou pentru 10 saculeti de tutunu, si-intinde amèndóue manile, si apoi

de fie-care degetu atérna câte-unulu. Numerarea acestui damarac l-a impresionatu pe Eoropeanu, întogmai cá si o cătiea, ce stá langa densulu, si careia i-cetiaí din intielépt'a i fatia, cá si-numera cătieii, ce o incungiurau.

Spiritulu omenescu a trebuitu se progreseze multu, pana-ce in numeru n'a privitu mai multu o calitate, ci un mod, ce ne conduce la priceperea lucrurilor pe din afara.

Pana-ce omenimea n'a ajunsu la acestu gradu de pricepere: pana atunci numai la putieni numeri a cunoscutu numele; pentru-ca fie-care numeru a fost numirea unui fenomenu de sine statatoriu. Pana atunci erau cunoscintiele numerale fórte isolate. Numai unele popóre de prin Africa sciau se numere dela 5 in sus. La eschimochi unu numeru mai mare decât 20 insamna simplaminte „multu.“ Noi dãm de urm'a acestui conceptu primitivu alu numeriloru, cum diseramu, in limbile tuturoru popóreloru, de aceea este totdeun'a celu mai puternicu mijlocu la scrutarea unei limbi, esamenarea numeraleloru. Fie-care poporu si-a insusitu acést'a deja in cea mai veche patria a sa, si asia in limbile inrudite formele numerale sunt cam identice. M. Müller iea formele dela 10 limbi la numerii pana la 10 si esamenéza abaterile formelor. Din aceste abateri dà peste legi limbistice, cari aplicându-se la alte cuvinte, facu se dispara diferinti'a. Astfelu devine esamenarea numeraleloru unu mijlocu insemnatu alu metodului limbistice comparative.

Vediuramu pe scurtu notiunea numerului, sau mai bine dis ide'a numerului. Vedem, cá cât de ingraba a simtitu omulu lips'a celoru dantaiu numeri. Pana-ce erá cunóscerea numeriloru atât de primitiva, nici n'a potutu se formeze obiectu de sciintia. Cá se devina atare, a trebuitu sè se desvólte si sè se reformeze. Isolarea acést'a a trebuitu sè se strice si sè se zidésca din nou. Anume, numerulu numai asia póte representá o forma a aparintii esterióre, daca limb'a si-ar formá termini pentru fie-care numeru pana la 1000; astfelu apoi partea cea mai mare a limbii ar forma-o numeralele, si prin urmare aplicarea si chiar cunóscerea lor ar fi neesecutavera. Desvoltarea deci numai asia a potutu se pornésca, cá geniulu omenescu a incetatu a mai privi numerulu in sine cá unu ce propriu, ci a privitu la schimbările numerului, prin cari s'au potutu desvólta unulu dintr'altulu. De mare insemnatate a fost acésta metamorfosare a intielegerii, pentru-ca numai acést'a a facutu, cá ratiunea omenésca se póta esprimá ceva prin unii numeri. pe cari i-a cunoscutu cá calități solide in forma destulu de concreta.

Sciinti'a ómeniloru n'ar fi potut inaintá, daca numerii nu s'ar fi desvóltatu intr'unu mod atât de sistematic. Si de vom vorbí despre necesitate, dicem acésta numai intr'unu intielesu cá acela, cá si cum am dice, ca ursulu de mare intre munti de ghiatia a trebuit se fie albu.

Deslegarea acestei grele problemí se atribue mult si constructiunei corpului nostru. Ómenii mai nainte numerau pe degete. Erau, cari la 5 steteau; pe 6 l-numerau; 5 si 1, pe 7, 5 si 2 etc. Acestia, daca ar fi purces sistematic, ar fi trebuit se dica la 10 de 2 ori 5, la 15 de 3 ori 5 etc. pentru 25 inse ar fi trebuitu se afle altu terminu nou.

Acesta ar fi deci sistemulu alcatuitu cu 5, ale carui urme inse nici unde nu se pot affá. Cei mai multi nu se opriau la o mana, ci numerau mai departe pana la 10 si apoi catra acésta mai adaogeau pe cealalta; ba erau unele popóre, cari nu se opriau nici la amendóue mânilé, ci continuau numerarea la degetele dela picióre, ceea-ce nóue, cari portam incaltiaminte, nu ni-ar parea lucru prea firescu. Acesti'a au pusu temeifulu la sistemulu celu construitu cu 20.

In astfelu de sistem la o rasa indiana din Jucotan erau numerii pana la 19 alcatuiti dupa sistemulu 5 si 10. dar dela 20 insus dupa urmatórea siema: 30 se dicea 1 data 20 si cu 10, 31 = 1 data 20 si cu 11, 32 = 1 data 20 si cu 12, 40 = de 2 ori 20. Astfelu s'a desvóltatu sistemulu pana la 399; pentru 400 au avut alta numire, de asemenea si pentru 8000, ba inca si pentru 160,000. Coloman Szily dice, ca Francisc Kresnerics, unu preotu de pe la Szombathely amintiá in dictionarulú seu unguresc (Buda 1831) pe pagina X. dela introducere: „Atát e de naiv poporulú meu, incát nici nu cunósce sut'a, si dela 20 nu scie numerá, ci dice simpluminte: 1 data 20, de 2 ori 20 etc.

Dóue sementii indogermane, Celtii si alta din Caucas inca avea sistemulu formatu cu 20, Cheltii au eliminat dela 60 insus din limba babsbretona pe cele vechi si au alunecatu si prin sistemulu frances cu 10. — 70 soixante dix, 71 soixante onze, sau mai alesu 80 quatre vingts. Chiar si in limb'a daneza mai dãm de urmele acestui soiú de numerare, unde 50 este de 2 ori 20 si inca jumetate. Tot asia esprimau si pe 70 si pe 90, pana-când cele-lalte sunt absorbite de sistemulu alcatuitu cu 10. Mai este apoi si prin Africa câte-unu popor, carele multiplicatorulu lui 10 lu-esprima neaternatoru de numerii ce se intind pana la 10. Ca óre mai sunt usuate si alte sisteme, acésta intrebare pana in momentele de fatia inca un s'apotentu resólví cu deseversire. Leibnitz a crediutu, ca Chinezii au sistemulu construitu cu 2, ceea-ce inse nu s'a constatatu. Tot astfelu nu este verosimil, ca locuitorii din Seelanda se fie avend chronologicul sistem alcatuit cu 11.

Cum-ca 10 servesce de basa sistemului numeralu in cele mai multe locuri, caus'a o vedem ca nu consiste in altceva, decât, ca zidirea numeriloru se intempla mai simplu si corespundietoru constructiei corpului nostru, in vadulu numerarii. Am potea de altmintrelea sa ni-inchipuim desvoltarea numeriloru si pe alta cale, ceea-ce inse e destulu de primitiva,

ca se servéscă de temeiu la atare sistem numeral. Éta ce ar fi opratiunea simplei divisiuni: Lun'a de pilda si-seversiesce ciclulu ei in 28 de dile. Ciclul consta din patru parti egale. Asia dar se póte intemplá, ca si in launtrulu ciclului se numere atari popóre: septemana prima, septemana a dóna etc. Dar tienend in vedere, ca variatiunile perpetue sunt cu totul de alta natura, cá cele singuratice in specialu, nu putem presupune, cá omulu se aiba unu tablou atât de positiv despre tóte fasele lunei, cá se dica la 9, 1 septemana + 2. Prin urmare opratiunea divisiunei ne póte conduce se insemnam la numerare unele puncte, doi fara verosimilitatea, ca dela unulu pana la celalalt se se formeze o zidire sistematică.

A privi problem'a sistemului numeralu din punctu de vedere teoreticu, ar fi se putem compune numerii prin functiunea rationala a unui numeru fundamentalu. A luá problema in astfelu de sensu, numerulu fundamentalu ar putea fi ori-carele, in genere x. In chipulu asta putem formá in fond ori-ce numeru. Daca d. e. 2386 ar trebui se se compuna in sistemulu cu 5, atunci aflam, ca:

$$\begin{aligned} 2386 &= 3.5^4 + 511 \\ 511 &= 4.5^3 + 11 \\ 11 &= 2.5 + 1 \\ \text{in fine } 2386 &= 3.5^4 + 4.5^3 + 2.5 + 1. \end{aligned}$$

Asiadar numerulu fundamentalu alu sistemului póte fi ori-carele; inse care ar fi cel mai potrivit, depinde dela imprejurarea ca 1) de câtusi de putine numere se fie trebuintia intr'asia margini, cari jóca mai mare rolu la socotire. 2) cât de multe frângerii de comun usitate se fie finalminte formavere.

Daca numai acestu punctu de plecare 'l-am considerá de datatoru de ton, atunci pe unulu din 3, 4, 5, 'l-am alege de numeru fundamentalu, ceea-ce ar avea inca si acelu favoru, ca „odata-unulu“ ar constá la sistemulu cu 5 din 15 teme, pe când la sistemulu cu 10 din 55. De mult mai mare insemnatate este alu doilea punctu de vedere referitoru la frangeri. Abea are sciinti'a matematica o parte, mai grea la desvoltare, decât partea, ce o forméza frângerile. Sciinti'a vietii practice e computulu. Acesta apoi atât de pretensivu pasiesce, încât in diu'a de astadi crem dela tot copilulu orientare in frangeri.

(Va urmá.)

D I V E R S E.

* *Pré Santi'a S'a*, parintele Episcopu alu Aradului s'a re'ntos Vinerea trecuta dela Sibiiu, unde a partecipat la siedintiele pré venerabilului Consistoriu metropolitanu.

* *Timpulu* in pârtile nóstre seamana mai multu a timpu de primavéra si de véra, decât a timpu de tómnă si de iérna. De vr'o 14 dile ploua aprópe nentrerupt ploi

calde, ér Joi'a trecuta intre órele 7—9 sear'a au tunat si fulgerat chiar asia cá si in lun'a lui August. Timpulu acest'a este favorabilu semanaturilor, dar nefavorabilu sanatátii ómenilor. In pârtile nóstre graséza de presente o multime de morburi epidemice.

* *Multiamita publica*. Subscrisulu in numele comitetului parochialu rom. gr. ort. din Budintiu, vinu a esprimá pre acésta cale cea mai profunda multiamita publica Spectabilului Domnu *Constantin Lazaru*, avocatulu in Recasiu, carele din indemnulu nobilu crestinescu in contielegere cu Dómn'a sotia sa, a donatu pe seama Stei biserici 50 fl. adeca cincidiecei floreni v. a., — pentru carea fapta crestinesca, rogamu pre Atotpotintele se-le indelungéscă firulu vietii cá si cu alta ocaziune se póta sevêrsi asemenea fapta crestinesca. — Budintiu, in 12/24. Noemvire 1891. — *Dimitriu Popoviciu*, presied. com. par.

* *Multiamita publica*. Dómnia S'a *Meletia Tientoi* si socia sa *Mar'ia* din Pesacu, a contribuitu 10 fl. v. a. in favorulu scólei de fetitie gr. or. romane din Arad, pentru care daru mareaminosu li se esprima multiamita caldurósa pe acésta cale. Arad, 23 Noemvire 1891. — *Barbar'a Antonescu*, cassier'a reuniunei femeiloru romane din Arad si provincia.

* *Multiamita publica*. Subscrisulu cu acést'a vinu dlui *Dr. Georgiu Vuia* din Arad, care la rugarea mea nau pregetatu a esi afara la sate pana la mine, carui'a îi sum datoriu in publicu am esprimá sincer'a mea multiamita pentru-cá au mantuitu pe soci'a mea, care de patru septamani jacea bolnava in patu intr'unu morbu greu „umflátura de gátu din launtru“ cât nau potutu nici mancá, nici resuffá, ba nici vorbí, ma erá acusi, acusi sè se ineece si se móra; — dar prin minunat'a lui opratiune din launtru, care nau tienutu unu minutu, a mantuito de móрте, si in acelu momentu soci'a mea a inceputu a vorbí; — deci pentru facerea lui de bine, care au facutu cu soci'a mea, cá au mantuito de móрте, îi pottescu ca, Ddieu a tot potintele sei lungéscă firulu vietii la multi ani, se vieze sanetosu si intregu, cá se mai póta ajutá si mantui de asia morburi primejdióse de care au suferitu soci'a mea, si pre alti bolnavi desperati cari patimescu in astfelu de morburi — si vor patimí. — *Comlausiu*, 14. Noemvire st. v. 1891. — *Constantin Popoviciu*, preotu gr. or. romanu.

* *Orasiere Ungariei*. Dupa statistica din urma se affá in Ungari'a 109 orasie, in care numerulu locuitoriloru nu e sub 10,000 suflete. Celu dintaiu orasiu e Budapest'a cu 492.237 si celu din urma Miava, care cu militie cu tot numera 10,005 locuitori.

* *Influenti'a* iea mari dimensiuni la Berlinu; telegramele spunu, ca mai multi bolnavi au si muritu. In Parisu, precum si in alte tinuturi ale Franciei de-ase-menea iea influenti'a mari dimensiuni.

* *Dilele critice ale anului viitoriu*. Profesorulu de astronomia *Rudolf Falb* dice, cá dilele critice ale anului 1892 vor fi fórte primejdióse. Fórte putiene semne sunt, cá vom avé o vara caldurósa si secetósa, ci

mai multu trebuie se ne asteptamu la o vara ploioasă. In 1892 lun'a va fi mai aprópe de pamentu si de aci se conchide, că dilele critice ale anului viitoriu vor fi mai primejdiose cá de obicei. Sperantie la o buna recolta de vii nu putemu avé nici pentru anulu viitoriu. Intre cele mai vehemente dile critice ale anului viitoriu, Falb numera diu'a de 28 Martie, 26 Aprile si 16 Noemvre st. n. Falb e in credintia, că tot la diece mii si patru sute de ani trebuie se urmeze unu potopu, căci in urm'a constelatiunei corpurilor ceresci tot la acésta perioda de timpu vin corpurile ceresci in positi'a de a pricinuí prin puterea lor atractiva versarea apelor. Fiind-că celu din urma potopu s'a intemplat cu patru mii de ani inainte de Christosu, celu mai de aprópe potopu va urmá la anulu 6400 dupa Christosu. Potopulu acest'a inse nu va mai fi asia de primejdiosu cá celu trecut. Inca cu o mia de ani inainte se va puté cunósce din anumite semne caracteristice sosirea viitoriului potopu, despre care nici vorba nu póte fi, că dóra ar fi de natura de a nimici progesele culturai la care a ajunsu omenimea pana acum. Acestea inse sunt numai nisce prediceri nesigure, basate pe sciintia astronomica.

* *Piat'a Aradului* din Vinerea trecuta: Grâu de celu mai greu 10.50 fl. ér acelu amestecat 10.20 fl. — secara 9.60 fl. — Orzulu s'a vendutu cu 6.10 fl. — Ovesulu 6 10 fl. — Cucuruzulu 5.50 fl. — Mazere 20. — fl. — Fasolea 10.50 — Lintea 24 fl. — Cartofii 3 fl. per 100 chgr.

Carnea de vita chil'a 52 cr, cea de vitielu chgr. 80 cr, cea de porcu 48, cea de óie 30 cr, unsórea chil'a 68 cr, ér elis'a per chila 58 cr. v. a.

Concurs.

In urmarea stremutării administratorului de pana acuma a parochiei nóstre Grigorie Bucuroviciu, la parochi'a vacanta sërba din Pecic'a, devenindu comun'a nóstra **Herniacov'a**, din protopopiatulu si dieces'a sërba a Timisiorii vacanta, prin aceste subscrisulu comitetu parochialu, deschide concursu pre acést'a parochia cu terminu de recurare pana in **6. Decemvre st. v. a. c.** in care di se va tienea si alegerea, — pe lângá urmatórele emoluminte :

1. Un'a sesiune parochiala constatátore din 24 lantie de arat, si 6 lantie livada pentru fênu.

2. Stol'a usuata in comuna dela preste 950 suflete.

3. Birulu parochialu, si anume: pentru un'a sesiune 4 fertaie (polovici), — ér dela jãleri, numai 7 ochi, — de sine intiegându-se jumetate grâu, jumetate cucuruzu despoiatu.

4. Cuartiru liberu constatoriu din 2 chilii, culina, celaru (podrumu), staulu pentru vite, cotetiu pentru porci, — cu gradina intravilana constatátore din 800 st. □.

Se obsérva, că atât dările incopciate cu sesiunea parochiala, cât si reparatiile cuartirului parochialu are se le supórté alegéndulu preotu. — Altcum fiind acésta comuna mixta, adeca romana si sërba, dela competenti se pretinde cá se posiedá incátva — si limb'a sërba, pentru a potea amestecá in servitiulu divinu, si câte o atare ectenie sərbésca!

In sfêrsitu se poftesce cá competentii, sè se presenteze in vre-o Dumineca ori serbatóre, in sfânt'a biserica din locu, spre a-si aretá desteritatea in cântare si oratorie, — si adjustându-si recursurile conform legiloru din vigóre se le substérna pana la terminulu indicatu, comitetului parochialu din locu.

Herniacov'a, din siedinti'a comitetului parochialu tinuta la 8. Noemvre st. v. 1891.

Comitetulu parochialu.

Ioanu Stoianu, m. p.
presied. comit. par.

Nicolae Radin, m. p.
notaria comit.

—□—

Pentru deplinirea parochiei a dóu'a vacante din comun'a **Cuvinu**, — in protopresviteratulu Radnei — sistemisata de a II-a classa, se escrie concursu cu terminu de **30 zile dela prim'a publicare**.

Emolumintele anuale sunt:

1) Un'a sesiune parochiala comasata, a careia venitu anualu e computatu la 400 fl. dupa detragerea contributiei;

2) Un'a gradina intravilana, pretiuita cu unu venitu anualu de 20 fl.

3) Birulu preotiescu pretiuitu in bani la 100 fl.; — si

4) Venitulu stolariu usuatu, computatu la 150 fl. — cari tóte la olalta dau sum'a de 670 fl.

Alegendulu parochu e detoriu a dá un'a jumetate parte din venitul intregu orfaniloru remasi dupa preotulu decedatu, pana la implinirea anului dupa mórtea acelu'a.

Concursele adjustate conform Statutului organicu si Regulamentului pentru parochii, sunt a se trimite subscrisulu protopopu in Radn'a; — avënd recurentii a se presentá in sant'a biserica din locu, in vre-o Dumineca ori serbatóre, spre a-si aretá destaritatea in rituale, in cântari si cuvëntari bisericesci.

Cuvinu, din siedinti'a extraordinaria a comitetului parochialu, tienuta in 3/15. Noemvre 1891.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: **VASILE BELESIU, m. p.** protopopulu Radnei.

—□—

Se escrie concursu pentru deplinirea parochiei vacante de cl. III-a din **Foneu**, protopresviteratulu Tincei, cu terminu de alegere de **30 zile dela prim'a publicare**.

Emolumintele sunt: 1. Cortelu liberu cu gradina pretiuitu in 20 fl. 2. Birulu dela 80 case câte 1¹/₂ vica cucuruzu 150 fl. 3. Pamentulu preotiescu-invetiadorescu 100 fl. 4. Dilele de lucru cu plugulu si man'a 30 fl. 5. Stolele usuate 50 fl. 6. 4 metri lemne de focu 40 fl. 7. 80 portiuni fênu 16 fl. — Sum'a 406 fl.

Doritorii de a ocupá acést'a parochie, sunt avisati a subscrerne recursele instruate conform prescrizeloru Stat. org. in terminulu indicatu subscrisulu protopresviteru in Cséffa, (cottul Bihar) presentându-se in vre-o Dumineca la st'a biserica in fati'a locului, spre a-si aretá desteritatea in cele rituale.

Se obsérva că alesulu preotu, pana la sistemisarea salariului invetiadorescu, deocamdata, va propune si investimentulu.

Foneu, 3/15. Noemvre 1891.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: **IOSIF VESS'A, m. p.** proop. Tincei.

—□—